

Johann Bernhard Grimmelius

Oratio De Usu Et Abusu Philosophiae, Qua Insignia Rectoris Magnifici Ipso die solenni XVIII. Julii qui ab Arnolde fundatore Arnoldini Steinfurtensis, Arnoldi dicitur

Burgo-Steifurti: Wellenberg, 1731

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn813257255>

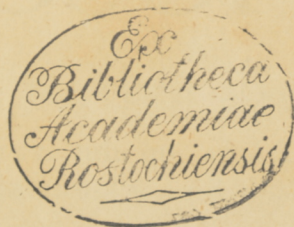
Druck Freier Zugang

Cratichneumon
et al. in phib. s.

Ea-1014.

~~1014~~

La - 105.

801-108

ORATIO

D E

USU ET ABUSU PHILOSOPHIÆ,

QUA

INSIGNIA RECTORIS MAGNIFICI

Ipsa die solenni xviii. julii qui ab ARNOLDO fundatore
Arnoldini Steinfurtensis, ARNOLDI dicitur.

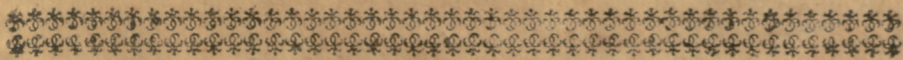
Annusum Prorektoratum capesbas

JOHAN: BERNHARD:
GRIMMELIUS,

S.S. Theol. Prof. nec non Aulz & Eecl. Steinf. Pastor,

RECITATA

In Auditorio Majori quod est Steinfurti.

BURGO-STEINFURTI.

Apud JOHANNEM GERLACUM WELLENBERG,
Aulz & Illustris Arnoldini Typographum, 1731.

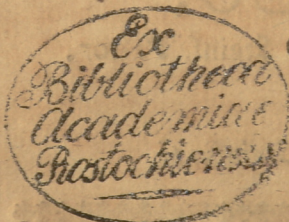
La = 1083

6

V I R O
AMPLISSIMO CONSULTISSIMO
JOHANNI WILHELMO
VISCHIO,
J. U. D. ILLUSTRISSIMO & GENEROSISSIMO COMITI
FRIDERICO BELGICO
CAROLO,

Regenti Comiti in Bentheim-Steinfurt, &c. &c. &c,
à Consiliis, ejusdem Judicii Aulici & Cameræ Rationum
Assessori, & Archivario Dignissimo
nec non

Laudabilis Consistorii Superioris Ecclesiastici quod est in Comitatu
Benthemensi Membro & Actuario, curæ; zeli &
laborum tenacissimo, indefesso, forti, strenuo,

Omnis Generis Studiorum

FAUTORI,

Infucata Amicitia ergo

Oratio hæc

Sacra esto;

P Rout ex Ethicorum regula virtutis est versari in medio, ita est sapientiae usum rerum ab abusu prudenter distinguere, hic, Doctorum rem acu tetigit, qui dixit & docuit bene distinguere primo, & tunc bene docere, in religione qui excedit ad superstitionem seu *δεισιδαιμονίαν* & *ιδελοθρησκείαν* aberrat, qui deficit & ad sinistram exorbitat ad infidelitatem leducitur, juxta vulgatum, stulti dum vitant vitia in contraria currunt. Vera religio locum medium occupat, non credit quae non credenda, & quae credenda non abnuit. Theologo non tantum, sed haec cautela & Philosopho magnopere est consideranda, quantum usum praebet philosophia in omni arte, facultate, professione, sobrie & modesto usurpata, tanta abusus philosophiae parit incommoda, itaque utum laudare, illius simul abusum vituperare impraesentiarum mihi est animus, verborum blandiloquentia aures vestras demulcere Aud. ambagibus animos vestros aggravare, si vellem, operam & oleum perderem, id materiae ubertas qua impraegnor & temporis sphaera qua cingor non permittit, tantum hoc expectate, quod cardinem & medullam rei quam dicturus concernit ordine sequenti,

1. Ad usum. 2. Ad abusum philosophiae aures praebete patulas. Philosophiam voco vi vocis amicitiam sapientiae, vi usus sapientiam ex principiis naturalibus, & rationis scaturigine hausitam.

Itaque ratio cum fons sit ex quo philosophia emanat, de hoc Encomio quod genus humanum praeter aliis animalibus possidet primo loco est dicendum. Rationem voco lumen illud seu clarum & distinctum multarum rerum conceptum, vi cujus variarum rerum causas, fines, modos, naturam, catenus clare & distincte concipio quod nullum dubium supersit, ita quod etsi vellem negare vel ignorare non possum, quia haec veritas sua luce tanquam radius perlustrantibus, sua sponte prodit, & me nolentem, volentem ad videndum & perspicendum trahit: qui semetipsum inspicit Aud. se vel rationem vel pro modulo aetatis saltem ratiunculam possidere deprehendet. Ex hac ratione de rei veritate vel falsitate, decentia vel indecentia disquirendo nascitur conscientia, quae ad rationem refertur tanquam species ad suum genus.

A

Ut

Ut vero vocis ambiguitatem in ipso limine tollam, & ne in Momī fauces incidam, distinguo rationem corruptam & incorruptam, rationem divinam & humanam, rationem stricte & late sumptam, tandem rationem à fide separo. Ratio incorrupta illud est mentis lumen, quod ex imagine Dei ante lapsum vel effluebat, vel ipsa fuit pars imaginis divinæ vi cuius sapiens erat homo & errare nesciens, prout Deus est sapiens, gradu interim differens à sapientia Dei in infinitum.

Ratio corrupta est, Dei imagine per peccatum obtenebrata, lumen valde diminutum, multarum rerum Ideæ homini increatæ penitus sunt in mente hominis deletæ, quædam, quæ ad naturam hominis, ne plane fieret brutalis necessario requirebantur remansere quidem, sed eatenus confusæ hebetatæ, & affectibus carnalibus immersæ, quod ne unus quidem mentem suam ab errore præservare possit, hæc ratio est & causa seu lerna malorum, quot quot capita fere tot sensus & dissensus, ex quo idearum dissidio, tot diversæ in religione, in philosophia, jurisprudentia nascuntur sententiæ contrariantes. Hinc bella Civilia, Theologica, Philosophica, juridica, publica, privata, domestica, scholastica, Ecclesiastica, quæ omnia si ratio ut olim suum teneret sceptrum, & imperialem majestatem exerceret, cessarent & caderent sua sponte.

Hinc nascuntur quæstiones an ratio fallat, an non fallat? utrumque affirmo Auditores, late sumpta pro quolibet rei conceptu fallit & est causa errorum si quamlibet opinionem & somnium rationem voco, ratio non fallit si stricte sumitur pro illa mentis claritate, qua nexum multarum rerum ita mente cernimus, quod nullum ne minimum etiam dubium remaneat. Ratio est corrupta non extincta neque plane destructa, homo etiam peccator est animal rationale, si plane ratio periisset, nec ulla rudera imaginis Dei superessent, impossibile genus humanum posset consistere, ratio enim est Basis cui innititur, quo columine subtracto omnia minarentur non tantum ruinam, sed ipso facto corruerent. Sed videtur mihi moveri dubium, quo Criterio seu qua tessera, veram rationem à falsa possim distinguere? eadem est quæstio, si rogarem, oculi mei etiam per peccatum sunt corrupti, non tam clare & distincte vident prout in integritate, an Criterio an nota opus est, qua id quod in tenebris video ab illo quod video in meridie distinguam, an lumen sua claritate non ita percellit oculos, quod omne dubium superet, ita ratio rem clare & distincte percipiens, propriis suis illustratur radiis & quanto clarius tanto est in conceptu suo certius iudicium.

Tandem

Tandem rationem sic striete sumptam à fide quidem esse distinctam, attamen illi non esse contrariam præmitto, in Deo esse summam rationem, seu fontem veræ sapientiæ & veritatis, quia est ens summe perfectum consequenter illum esse infallibilem, & errare & mentiri necium necessaria sequela concluditur, est adeoque divinum testimonium ut infallibiter verum, & non erroneum, etsi ratio non capiat: huc usque fides à ratione differt, interim ratio æque vera concipit quam fides vera credit, differunt tanquam minus & majus, sed non contrariantur, quod ratio clare & distincte concipit fides non negat, & quod fides credit ratio non abnuit, etsi ignoret & ignorantiam lubens confiteatur, non erubescit ratio sese abnegando & fidei locum cedendo, probe enim novit se omnium rerum ideas non possidere, illas etiam quas habet in variis esse confusas præjudiciis, præcipitantiis, affectibus & mentis passionibus intricatas, concussas & turbatas, ideoque multas esse veritates supra lumen suum absconditas, attamen lumini huic non contrarias concludit sine mora.

Hic præmissis Auditores rationem ut lumen sua natura dulcissimum ut *πειμήλιον* & aureolum quod suavitate sua sibi amicitiam conciliat faciles concedetis, ut sol radiis suis oculos quorumque animalium ad se allicit, dum amœnum est illum conspiceret dicente Ecclesiaste Salomone, sic ratio mentes hominum sponte ad se trahit, & quot sunt verè homines tot sunt amici rationis. Ratio est itaque fons sapientiæ naturalis, est mater quæ tot parit liberos quot lumina ex luce solari nascuntur, huic & philosophi nomen & originem suam debent, nam philosophi sunt amici sapientiæ, omnes creaturæ rationales, singulatim vero hominis natura nascuntur philosophi, & natura accrescente pro suo modulo succrescit ratio, politur indies, & usu & experientia perficitur, varia itaque philosopho datur sapientia, innata, acquisita, experimentalis, physica, Metaphysica, Mathematica, Astronomica, Geometrica, Arithmetica & Ethica, quæ omnes ut tot species ad suum referantur genus oportet, Physica enim rerum naturalium causas, modos & fines perspicit, Metaphysica res divinas & spirituales meditatur, Mathematica instrumentis, quæ occulta & obscura sunt ante oculos demonstrat, Astronomia res cœlestes & astrorum naturam & nomina percontatur, Geometria terram metitur, & Arithmetica rerum numerum inquirat, Ethica denique de moribus tractat, & naturam virtutis & vitii exponit. Non miramini Aud. si dixerim in omni arte & facultate philosophia opus esse, sciat jurisconsultus leges ad amussim enumerare, explicare nesciet si non est philosophus, & jus naturæ ignorans psittaci instar

instar multa garrir, & abs ratione leges vel applicat, vel explicat, ratio enim est anima legis Medicus certis professionis suæ principis destitutus ex ratione cum experientia naturam morborum, & remediorum ponderat, exanimat, experitur, sine ratione erit insanus rabola. Itaque ab omni ævo celebris fuit philosophia, primi ex gentibus studii hujus gnari fuere præ aliis Ægyptii quorum sapientia etiam in sacris laudatur paginis, secundum locum obtinent Persæ, quorum Magnates, ex quibus eligebantur reges, vocabantur Magi, id est sapientes, in hunc usque diem, sopher, id est sapiens magnus Persarum princeps in novellis nostris quotidianis voce consueta nuncupatur. Succedunt philosophi apud Græcos, illustres hæc regio septem possidebat sapientes, quorum nomina terra marique celebrantur, ut sapientia in multis & variis vero & stultitia plena. Hos excipiunt Romani quorum Oratores, Consules, senatores imo & Cæsares, & prætores fuisse, amicos sapientiæ & philosophorum Atheniensium discipulos est in confesso.

Cum vero philosophia non solida habeat fundamenta, & quilibet in opinione sua sibi sapiat, non mirum est Aud. tot philosophorum enarrare turmas inter se digladiantes, oppugnantes, opposcentes & semetiplos refutantes.

Scholas philosophicas Atheniensium, Stoicorum, Epicuræorum, Aristotelicorum, Pythagoricorum, Peripatheticorum, qui tantum prima Græciæ salutavit limina novit ordine suo eloqui, hinc quot secula tot philosophorum fata variantia, seculo elapto philosophia quæ a Cartesio, Cartesiana dicitur primum tenebat subsellium, imminente seculo hoc nostro hæc cadebat, succedente Newtono Anglo famigeratissimo Cartesio, meum non est impræsentiarum hanc vel illam taxare, sed purissimam & certissimam cæteris præferendo, tantum hanc Theologo, præprimis Naturali esse necessariam demonstro.

Theologo enim Naturali philosophia est fulcrum cui innitur, est Basis supra quam suam struit Theologiam naturalem, ex hac philosophia arma gerit contra profanos, sc. Evangelii irrisores, demonstrat rerum omnium originem, destruit æternitatem mundi Aristotelici, confutat casu factum mundum Epicuri, adstruit Divinitatem sacræ scripturæ. Naturam Dei tantum quantum ad oculos penetrat, perquirat, cæterum ubi finitum in infinito hallucinatur, subsistit, admiratur, & gloriam dat creatori laudando in secula, pergit à natura Dei ad naturam rerum creatarum, contemplatur mundum, in suo universo, scrutatur genera per species, naturalia animalium purorum, impurorum inquirat, in quibus causas admirabilis sapientiæ quibus

quibus legislator hæc permisit, illa interdixit scrutatur, ita vitia in lege morali prohibita in lege ceremoniali fugienda, virtutes præceptas in virtutibus purorum animalium ut antitypum legis moralis in ceremoniis impressum, conspiciet & ad hæc fugienda illas vero observandas sese fortius constringit.

Ex creatione & perfectione rerum creatarum excellentiam videt hominis ceu operum Dei ornatissimi, hunc in mentis spiritualis cum animali corpore junctura inspiciendo, vinculum invenit insolubile, statum in quem videt totum hominum genus, ceu in miseriarum barathrum incidisse deplorat, avide restitutionem illius seisciturat, sed hic Rhodus, hic Saltus, hæsitat, palpitat, gemit, Ens entium miserere mei, aspirat salutem, non inveniens versatur, inter spem & metum, & si majus lumen illum non collustrat, moritur miserrime.

Turbato philof. sed non perturbato volumen librorum divinatorum evolvit, legit, perlegit, historias Sacras cum profanis confert. Naturam Dei quam in illo videt manifestam cum idea naturaliter homini increata confert, perfectiones Dei, Deo dignas, opera sanctitati illius conveuentia, vias puras, decoras glorificat, rerum præstigia à tot retro seculis patentia cum futuris suis implementis confert, omnia denique quæ in imperferabili & profundo opere salutis ad conscientiam in peccatis & miseriis immerfam, examinando, & gloriam Dei videndo in scriptura coruscantem, feliciter tandem concludit hunc esse librum divinæ inspirationis & authoritatis cœlestis, jubilat, exultat, lætatur, ovans proclamat, inveni Deum quem anima mea anxie desiderabat, infide hac confirmatur tot prodigiis & miraculis quibus sacra hæc oracula cœlitus esse confirmata ex omnium historicorum fide apprehendit.

Hucusque Philosophia in Theologia naturali vices habuit Dominæ dictantis, judicantis, dirimentis, sed perspecta S. Scripturæ divinitate fasces suos deponit, & fidei locum cedit, loquere inquit Jehova servus tuus audit, adsum, quid vis quod faciam? suam imparitatem, ceu finiti cum infinito lubens fatetur, lumen suum per peccatum magnopere obfuscatum præterea sentit, dolet, & quæcunque sacra in sacris pandectis revelata mytheria corde pio recipit, interim quamvis dominium suum fidei resignaverit, plane interim usum in Theologia etiam revelata nondum perdidit, sed officium ancillæ obit, & ministerialiter, instrumentaliter, tanquam oculus ad ulnam seu ponderationem rerum clare quantum potest digna attentione animadvertit, non credit mytheria nisi testimoniis prois allegatis bene perspectis, explicando sacros textus, scripturam, cum scriptura confert, num loquatur proprie, num improprie, an metapho-

rice, an naturaliter: sententiam S. Sancti ex promptuario suo depromptam amplificat, accumulatur, extendit, exemplis illustrat, elucidat, contraria enervat, exstirpat, elumbes facit quisquilias, superstitiones, nugae sacrae veritati ab adversantibus oppositas, tandem suavi methodo hanc omnia ad sanctam vel imitationem persuadet, vel ad aspera & iis opposita vitia vitanda dissuadet fortiter. Nec tantum Theologus in publico sermone philosophum agit, sed & in privato cum privata animarum cura testimoniis sacris sese immiscet, & quaecunque consulit, hortatur, aversatur, laudat, vituperat cum sanæ rationis argumentis demonstrat, & in omnibus religionem non stupidam esse de Deo & rebus divinis opinionem sed λογικὴν λατρείαν & cultum rationalem vivo colore depingit.

Sed ne sapiat ultra Rhombum, ne ferat oculos ultra horizontem ne saltet extra sphaeram necesse est, cautela itaque accedat quae docet philosophari sobrie, modeste, humiliter, admirando magis quam scrutando ea quae philosophiae imperio non subjiciuntur, adorat infinita dum se finitam esse sentit, idem enim multarum rerum in ipsa nativitate cum sint inditæ, tot innumerabilium datur numerus, quarum nec conceptum, nec visionem menti nostrae summus rerum Creator inferere voluit. Talis est optimus philosophus qui hoc nititur symbolo: *Quantum est quod nescimus.* Hic titubatur in physicis, dicat naturam, ortum, causam venti, exponat varias hujus etiam momentaneas vicissitudines, explicet naturam brutorum in genere, & in specie de quolibet particulari, explanet naturam motus, quomodo corpus à corpore in motum inferatur, det nobis fines mundi, num mundus sit finitus an infinitus, eligat quid velit, inveniet scopulos, si hic cæspitat, quanto magis in Metaphysicis, naturam mentis, nodum solvat hujus cum corpore unionis, naturam angelorum: hæc tantum finita sunt & fortè mente jam glorificata non poterunt capi & concipi, ascendendo ad altiora, divinarum divitiarum abundantiam & profunditatem ponderet, æternitatis ideam sibi formet, omnipotentiam, dum ex nihilo omnia condita, concursum cum motione in nostris actionibus, præcursum, cogitationum gubernationem, directionem, libertatem cum divina hac operatione, necessitatem decreti & nostri motus cum libertate conciliet, futurorum etiam contingentium prospectionem, prædictionem, casualem & contingentem atamen respectu Dei prædecentis, & prædicentis necessarium rerum eventum conciliet, conferat, adveniat Socrates, Aristoteles, imo ipse Salomon, descendat, Angelus ex coelo, doctor erit infausus & silentio premens labella in hæc tandem erumpet verba: *Quantum est quod nescimus.* Quam

Quam imperscrutabiles hæc divinæ providentiæ methodi! si altius ascendimus, plura contemplabimur, quæ profundiora & altioris sunt scrutiniij, Deum fides credit Unum & Trinum atamen non uno eodemque respectu, sic absurda & contradictoria crederet, sed diverso, unitatem essentiæ Trinitatem illius modi si loqui liceat in divinis stylo humano, admirandum mysterium quod est in justificatione peccatoris miserimi, cui accedit illud quod est mysterium crucis quod ad hanc credendam veritatem necessariam consequitur, filii Dei in carnatio, ubi adoranda unio hypostatica duarum naturarum in personæ unitate: hæc & plura contra philosophiam quamvis non pugnent, ex principiis illis interim cum hauriri nequeant, recte illam superare cui veræ religionis mica adhuc inest non ibit inficias. Non facile vera religio properat ad credenda mysteria, sed postquam à ratione ea esse revelata edocta nec est difficilis, examinat, ponderat, trutinat revelationis argumenta, si divinitatis argumenta ex illorum dignitate, raritate & vi supranaturali animadverterit, se ad credenda mysteria promptam paratam sistit ac loquere inquit, Domine quid vis quod credam, & sic his præmissis fides & ratio non pugnant, sed amica junguntur manu, fides credit quæ rationem superant, ratio est oculus sed prohi per peccatum obfuscatus atamen in tantum quantum super est lumen, etsi valde claritate sua diminutum, & nubibus tenebrarum involutum, quæ clare & distincte videt, vera sunt & infallibilia, sed fidei datur locus ad divina credenda testimonia, quæ autoritate illius qui testis interim fidelis nituntur, & omne dubium superant quia ille à quo revelantur ipsa veritas & fons omnis veri dicitur, sana philosophia, quæ Deum credit, ita lubens divina agnoscit oracula, adorat illa submisit, veneratur reverenter, humillime se prosternit coram throno veritatis cœlestis, & solem hunc cujus radii lumen oculorum vibrant osculatur devotissime, pius & humilis philosophus itaque non est hostis Christianæ religionis, sed potius cultor strenuus, & omnem suam sapientiam quam à patre luminum ex gratia recepit ad illius laudes lubens reddit, prout luna à sole collustrata si rationalis esset omnem gloriam illi cederet, seseque in radiis non suis sed solaribus beatam prædicaret.

Ex dictis Aud. constat utum magnum esse Philosophiæ in Theologia, quid mirum summos Theologos acutissimos etiam fuisse Philosophos, protoplastus noster Adamus physicus profundus, rerum naturam perscrutando hoc decoratur decore, quod cuique animali peculiare suum non tantum dederit nomen, sed & nomine naturam illius exprimente
illud

illud notaverit, Moses in structura tabernaculi & valorum sacrorum mathefin exhibet accuratam, & quid mirum in omni enim sapientia Ægyptiorum non tantum erat à pueritia instructus, sed & præterea à divino spiritu imbutus, inter Encomia sapientissimi regum Salomonis & hoc prædicatur illum scivisse naturam avium, piscium, arborum, vermiculorum, insectorum imo hyslopi crescentis ad muros & parietes, prophetam agit in suo CanticoCanticorum, Doctorem moralissimum in suis proverbiis, rerum contemplatorum in Ecclesiaste, sed Physicum sparsim hæc omnia ceu aromate suavissimo condientem ubique se exhibet expertissimum addo philosophiam Jobi, viri maxime prophetici, cujus philosophia à viro Celeb. in Oratione publ. nuperrime Ultrajecti, de natura cœli, aëstorum, terræ, maris, animalium, quadrupedum, volatilium, aquatilium tantopere laudata in ultimis præprimis libri sui capitibus feliciter oblectat.

Nostri seculi nomina & magnorum virorum Theologo-philosophorum transeo ne videar paritari. Si modice itaque Philologia, & pietractatur Theologia utraque amica manu quin jungi possint, quis negat. Quantus! nunc philosophiæ usus, tanto absurdior est in suo abusu. Abusus est I. superbia, si supra sua sese effert principia, & ipse ens infinitum ad suum tribunal vult judicare, & metiri non tantum naturalia, sed & ea quæ naturam & mentem humanam superant, sic incidit cum Icaro in mare & Sp. Sancto loquente in castes & castra Diabolorum, qui ipsam Dei majestatem rodere non crubescens ad inferum detrusi sunt Tartarum.

II. Est abusus in arrogantia, non enim omnia quamvis naturalia philosophiæ sunt, multa videt per hallucinationes, speculationes, præsumptiones, quæ tamen certe & distincte non patescunt, multa plane ignorat, varia sunt quæ sive neget, sive affirmet ab utraque parte incidet vel in schyllam vel in Charibdim, nescit, modum motus, non explicabit connectionem, entis spiritualis cum corporali, nescit causam, modum & momentaneam variationem aëris, & ut verbis philosophorum sagacissimi Salomonis-utar, nescit quomodo ossa creentur in matris utero, arrogans itaque est philosophus, qui omnium rerum creaturarum se gloriatur possidere ideas, vel ex ideis suis se omnia posse ad amissim explicare jactitat.

III. Est abusus, qui ex hoc secundo suas trahit radices, figmentum variorum suppositorum ex proprio cerebro, abs solida demonstratione definitorum, sic luditur à pseudo-philosophis in voce, Deus, mundus, virtus, vitium, spiritus, quibus recte sentire videntur, sed latet anguis

in

in herba, & ex descriptionibus venenum, quod in pectore fovent appetet.

Præprimis philosophus scopo suo aberrat, dum falcem suam in alienam messem immittendo omnium messem metit malorum, finis enim philosophiæ est, ea quæ naturalia sunt percontari, ut ex iis virtutes creatoris, & suavitates operum illig, quis videns prominentes, laudes illius cum gaudio eructet. Neutiquam vero philosophiæ est mysteria salutis ex suo principio dijudicare. Hæc sunt fidei & altiozem revelationem requirunt, quocirca credenti philosophia viam præstruit & illi facem accendit, qua dignitatem revelationis, & testimonii tanquam divini auctoritatem fides apprehendit, ita credens omnem rationem abnegat, philosophica sua principia abdicat, & sese Deo vera loquenti tranquille tradit, sperando, amando, expectando illa quæ non videt nec ratio capit, etiamsi omnis spes & expectatio videat sæpe vacillare, si ita Theologiam Revelatam à Naturali cum grano salis philosophi distinguerent, nunquam foret intestinum tale odium inter Theologos & philosophos nunquam philosophastri insanirent, & ex imaginatione sapientiæ imaginariæ, ut cum Diyo Paulo loquar fierent stultiloqui, ex hoc philosophiæ abusu cloaca absurditatum & omnium dissidiorum cum Theologicorum tum politicorum sordidum cacoethes oritur. Philosophus enim ut philosophus nunquam errat, nemini nocet, nulli infert injuriam, dum enim errat male judicat, & non est amicus sed inimicus sapientiæ, dum male agit peccat contra sua principia quæ jubent nulli facere quod sibi non vult fieri: Caveat itaque philosophus tria hæc carcinomata, quæ canc & angue pejora, primo præcipitantiam, seu iudicium præcox, secundo præjudicium, tertio affectuum & passionum indulgentiam, ex hisce fontibus omnia venena humani generis defluunt, qui hoc scit evitare labyrinthum filo Ariadnæo non opus habet, & omnem alogiam seu irrationalitatem superabit feliciter, præcipitans est quicumque conclusis antequam præmissa percepit, ad sententiam properat antequam acta, legis & perlegit, est instar canis nimium properantis qui cæcos parit catulos, ita est præcipitantia causa in iudice, justum ab injusto non discernendo, oportet inquit Rabbini sententiam iudicis bene fermentare, hæc regula iudicibus est noranda, si errore cupiunt esse liberi. Lapis philosophorum offensionis est etiam præjudicium quod generis humani quasi carnificina & malorum materia peccans, qua tor saluti suæ tulere nau fragium, quantas agant radices quas profunditates habeant, principia lacte materno imbibita quam insuperabiles sint difficultates ex malis suppositis accumulatz, calatiosa experientia docuit.

B

Hoc

Præjudicium veræ religioni sæpe immobile obmovet repagulum, in naturalibus cor confundit, sic ingenium stupet, ratio hæret, quo se vertat nesciens semper susurrat murmur illud: *Omne antiquum melius esse recenti sic sensere patres sic sapuit Aristoteles sic majoribus dictum est.*

Ad hunc scopulum cæspitant infideles judæi, increduli Turcæ, quotquot vera religione aberrant, Philosophum æque ac Theologum oportet esse liberum, præjudiciis vacuum, debet vertari ut neutralista in medio, & quæcunque judicat, judicare abs partium studio, debita consideratione, meditatione, perfectione & ex impartiali examine, forti manu sese à malis suppositis liberando & extricando: sed tertium requisitum superaddat. se positionem omnium affectuum deponat odium, inimicitiam, præsertim philautiam seu amorem sui met ipsius & vindictam qua furens alterius personam vel sententiam ut canis rabidus & rabiosus mordebit, hisce vinculis si obstrictus, est mancipium errorum nec sui juris sed mentis impos, vitium virtutis & stultitiam sapientiam dicet, vocabit nugas, stipulas, scænum, lignum quodcumque; adversarius dixerit, etiam si aurum & gemmas locutus fuerit, hac via Ecclesiam conturbantur tot hæresium maculæ, particulares æmulationes disceptationes & zelotypiæ v.g. inter Nestorium & Collegam Eutichem, inter Osanderum & Stancarum, quid? inter Lutherum & Zwinglium, & nostris sæculis inter Coccejum & Mareium, uti olim apud judæos inter scholam Hillelis & Schamæi sic collegia Stoicorum, Pythagoricorum, Peripatheticorum, Epicuræorum, tot peperere infaustos partus, si dixerim monstra non erravero.

Talis Philosophus est sui ingenii, gloriæ, phantasmatis studiosus non veritati sed sibi vult litare, nomini suo faculam accendere, captus est tot passionibus, nec unquam sanus erit philosophus, ut enim munera occæcant manus judicis, sic gloriæ & sui commodi argumenta ut muscæ oleum fragans perdunt, sapientiam impediunt, & viam aperiunt ad rixas sine numero, philosophiam itaque qui quærit, hæc studiose si evitabit, dabo amicum sapientiæ & hominem vere rationalem.

Ex schola hac philosophica tot insulsi ab antiquo nati fuere discipuli, nunquam Christiana religio acerbiores passa est afflictiones quam à gente hac perversa, dedi vobis indicem Auditores Philosophorum verè Theologorum, quantum temporis angustia qua sum sepitus permittit catalogum philosophastrorum hæreticorum dare pergo. Quam cito Doctrina Evangelii orbem perlustrare incipiebat, nulla plura illi ob-

move-

movebantur freena quam à philosophis, Paulus disputat Athenis contra Epicuræorum & Stoicorum scholas de resurrectione mortuorum, contra Ephesinos de natura Dei: contra Ebionitas & Cerinthianos Johannes Senex decrepitus scribit Evangelium & Epistolas de Deitate, & vera humanitate Jesu Christi, contra Nicolaitas carnales voluptates, & promiscuos concubitus pro suo bono habentes Epistolas cum reprehensorias tum hortatorias scribit Apostolus Petrus & Judas, si hæc in ligno viridi facta, quid miramini Aud. talia in arido fuisse vita, Apostolis rerum fati excessis, ipso seculo secundo caput extollunt, Gnostici, ab insana jactatione excellentis cognitionis & scientiæ sic dicti, animam hominis ipsam Dei substantiam prædicantes, Marcionitæ, duo statuentes principia unum quod vocabant lumen, & ex hoc natos, non posse peccare, neque damnari quicquid faciant, alterum principium materiam esse diblaterabant, & ex hoc ortos non posse converti ad bonum, adeoque Stoicam omnium rerum & stolidam necessitatem refricabant.

Succedit Samosetanus qui nomen dedit Samoseranis, Deitatem Filii Dei negando, eumque merum hominem impie declamavit, cui palmam præbuit Photinus presbyter Ecclesiæ Smirnenfis & Arianorum & Orthodoxorum dogma damnavit, præcipue Manes, medicus Persæ natione oriundus anno 274. horrendas blasphemias contra Christum evomit, cum Marcione duo ponebat æterna principia humanam Christi naturam merum *φαντάσμα* & *δοκίμιον* seu apparentiam dixit, inde sequaces ejus nunc Manichæi, jam & Docetæ, id est putatores dicti sunt.

Quarto currente seculo Ariani, ab Ario presbytero Alexandrino in Ægypto dicti Deitatem Filii Dei oppugnando creaturarum illum primam & primariam, & per eam cæteras creaturas, quotquot sunt, creatas esse blasphemabant. Excipit ordine illos Macedonig Episcopus Constantinopolitanus, unde Macedoniani ortum trahunt S. Sancti Deitatem ut destrueret, allaborando, contra quos anno 381. dicitur Concilium œcomenicum secundum quod dicitur Constantinopolitanum, seculo incipiente quinto Nestorii Episcopi & Eutichis Archimandritæ seu Abbatis Constantinopolitani dissidia ex prava philosophia nata Ecclesiam turbant, contra quos synodus Ephesina indicta est anno 449. Ex abusu philosophiæ nascitur seculo sexto Mahometanismus, Sergius monachus enim ex malis principiis, & ob pervertitam de Deitate Christi fidem Bizantio ejectus structor fuit novæ religionis Mahometanæ, succedunt Monothelitæ, ex eodem principio duas in Christo voluntates negantes. Hic cessat bellum philosophicum per aliquos

aliquot annos, & stolidi superstitione grassantur secula ipso Cardinale Baronio iudice usque ad seculum 15. stupida, hac hydra in Retormatione truncata, obsoletas & sepultas hæreses ex sepulchro revocavit, currente seculo 16. Michael Servetus, ob atras quas contra filium Dei dixit blasphemias, Genevæ combustus, cujus sententiam non tantum amplexus, sed & exaggeravit paulo post anno 1562. Tiguri Loelius Socinus, & nepos illius Faustus Socinus patruus & nepos, in hoc conspirabant, philosophiam esse S. Scripturæ interpretem, & quæcunque huic videntur adversa ex Theologia esse eliminanda, quid mirum itaque ex hac superbia tot errores monstrosos natos in Theologia, dum ambo huic insunt, ut omnes Dei perfectiones humanis affectibus subjiciant, ex hominis arbitrio Deum, hominem vero à semetipso suaque libertate suspendant.

5.5
Hac via strata omnia religionis mysteria ex Theologia effurcillare, & fidem in moralem aliquam philosophiam convertere satagunt, ex hoc enim principio necessario debebant rejicere, dogma illud venerandum de S. Trinitate quia rationi erat impervium, consequenter, & de unione hypostatica hinc impie & anathemata digna sunt quæ discipulus illorum pervicacissimus Smalcius estudit verba. Etiam si scriptura bis, terve, aut etiam pluries dixisset Christum esse Deum, se hoc non crediturum quia rationem superat, [superare concedimus, contra rationem esse negamus,] Ex hoc fonte porro illud derivatur venenum satisfactionis fundamentum supra mediatorem Deum & hominem positum, vanum, vacuum & inane esse, hoc cadente cadet fides, cadit certitudo salutis, cadit natura sacramentorum utpote salutis sigillorum.

Secundum quod fovebant principium philosophicum perversus fuit de libertate conceptus, quasi illa sit in indifferentia, ex hoc fonte manat stolidi opinio, Deum non regere voluntatis arbitrium, cum sic libertas caderet, consequenter Deum non prædecrevisse omnia, imo quia prædecretum rerum necessitatem infert, eum nisi forte præsumptione quadam rerum futuritionem, & contingentiam ne quidem præcivisse, & decreta in Deo esse mutabilia & mera accidentia. Philolophia cum non capiat ex nihilo vel nulla materia præexistente aliquid posse fieri, materiam Deo coæternam, ex qua mundum esse creatum statuere cogebantur, imo resurrectionem cujus modus rationem fugit ex eadem in qua corpus cecidit materia, juxta ac realem seu vitalem animæ post mortem corporis existentiam impugnare tenebantur.

Ad philosophiam hanc ex parte deflecebant seculo sequente Arminiani, sic dicti à Jacobo Arminio, nec non Conradus Vorstius, qui

qui Vorstius Gymnasii nostri recens positi Antecessorum S.T. primus, & in prima sua ætate ut rosa spiravit, sed & ut rosa defloruit, Leidam enim vocatus, postquam pseudophilosophiæ semina odorata, ibi non admissus, & nomen ejus evanuit. Embamma errorum coquebat ex infalto & infulto de natura divina principio, quasi illa ad mensuram humani ingenio- li possiet mensurari, ideoque jam negat divinam præsentiam timens ne in locis absurdis absurditatibus corporalibus commaculetur, jam Deum ex accedentibus componere non erubescens, ex impura & vaga hac philosophia tot impuros rivulos derivabat, quibus totam Theologiam conspurcavit: summæ itaque necessitatis mentem principiis purioris philosophiæ imbuere, unde monente S. Paulo, non abs ratione cavendum, ne quis abripiatur, prædæ instar à vana philosophia, catenatim principia ut Theologica sic & philosophica cohærent, & membris inter se conglutinatis, totum systema componitur, uno dissoluto totum corpus quod dimembretur necessario sequitur, ex infeliciter jactis fundamentis tot confusa videmus structa ædificia, sic rei modum dum ignoramus & τὸ πᾶν seu διότι, dum non constat τὸ εἶναι, & rem ipsam negare summæ est stultitia, sic enim negare possem mentem & corpus, in natura mea propria, quia modum & unionis nodum non capio, etiam ex natura hominis ad naturam Dei mala struitur consequentia, in hisce sufficiat duo extrema credere, cum utrumque propria luce sese oculis manifestet, etsi illa combinare sit difficile, quod de gentibus Romanis dicitur, quum se crederent sapientes stulti facti sunt merito iis applicatur, ex illorum enim principiis vera philosophiæ purioris principia enervantur, si enim Deus non contingentia non voluntatis hominum liberæ decreta prævidit, cadit ejus omniscientia, cadit ejus independentia, Deus adstringitur ad nutum creaturarum, & ab iis est dependens, si datur scientia ante decretum, de rebus sub conditione non futura, à Deo decretis, datur rerum futuris extra Deum, datur rerum independentia, humanum arbitrium, est rerum divinarum moderamen, & quæ plura absurda ut infelix lolium in sterili hoc agro progerminant, fontem itaque absurditatum si Socinianorum philosophiam dixeris nulli injuriam feceris, adeoque pestis instar est vitanda merito.

Quam lubens hic lingua sileret, utinam illi liceret cum reprehensione Philosophiæ Socinianæ acquiescere, sed invita trahitur ad plura, ad absurda atro carbone notanda, obstupesco, aures strepitu horrifono tinnunt, horripilo, stant comæ, vox faucibus hæret, principis pseudo-phis

lofophicis hisce dictis longe pejoribus aures vestras moleſtare A. cogor, principia inquam quæ vincula generis humani diſſolvunt, ſocietates honeſtas perturbant, propagationem ſanguinis humani ſuſpendunt, ordinem quemcunque, decus & decorum ex mundo eliminant, jus naturæ ſuffocant, rationis lumen quantum adhuc corruptæ Japheti genti ſuperest extingunt, & ut verbo abſolvam januam abyſſi tenebroſam longe lateque aperiunt. Recoſta puto illa principia, veſanorum philoſophorum, qui à ſchola in qua docebant Stoa dicta, dicebantur Stoici, hi teſto nomine hac noſtra ſeculorum face amant nomen myſtici philoſophi, quia clanculum ſemina ſua diſſeminant, & coram vulgo abſconditam ſe poſſidere ſapientiam jactitant, & quoniam nulli religioni ſunt revera addicti, externe vero illam quæ iis maxime favet, vel eam quæ in terra in qua degunt prædominatur profitentur, ab aliis vocantur Neutraliſtæ, Gallis cum forti animo philoſophum omnem metum debere ſuperare inſillant, ut *fortis eſpirits*, fortes ſpiritus, vel quia per Deum τὸ πᾶν hoc omne intelligunt, ut Deiſtæ innotescunt. Apud Italos vero *Boni Chriſtiani* ſcilicet nuncupantur, inter Turcas eos latitare teſto ſub nomine *El Elrakik*, id eſt viri veritatis, apud Perſas *Souphi*, id eſt ſapientes, & inter ipſos extremos Indos *Penders*, (qui Deum hunc ſtoicum idiomate ſuo vocant *Achar*, id eſt natura, ſeu fatum,) hiſtorię extraneæ referunt.

Scio Auditores vos cupide hiantibus auribus arcanam hanc ſapientiam exſpectare, dicam breviter: Deum ſuum concipiunt ut ex quatuor elementis, terra, aqua, igne & aere compactum, ex cujus viſceribus omnes creaturas ſuam habent originem, & dum ex quatuor elementis corpora pro hujus vel illius minori vel majori quantitate conſiſtunt, ita omnia per effluviū creari, & corporibus deſtructis in eadem elementa reſolvi, ſicut aranea ex intimis ſuis humoribus ſeu viſceribus araneum textit, ejusdem eſt materiæ, ita creaturas ex Dei hujus inteſtinis creatas ejusdem eſſe naturæ, adeoque diſtinctionem inter creatorem & creaturam neceſſario cadere ex hiſce præmiſſis concludunt.

Orbem Chriſtianum infelicibus hiſce ſeminibus fascinavit ſeculo abhinc quinto ſeu decimo tertio ſceleſtus ille David van Dinant, cujus fuit aſſeccla Alexander Epicurus, tandem nequiſſimus Amaulri, cujus oſſa anno 1581. effoſa in cineres & favillas ſunt redacta, ſuperiori ſeculo ex judæo Neoconverſus pseudo-Chriſtianus Benedictus [potius fere dixeram maledictus] de Spinofa, Hagæ-Comitis, Venena hæc poculo obaurato, ſub ſpecie Theologiæ politicæ, iis quibus carnalis voluptas cordi erat, propi-

DAVID

navit: Fateor alia sub phasi & patina diversa philtrum hoc philosophicum convivis suis offert, sed reapse idem esse bene attendenti patet, quæ enim hinc & inde ipsam profitabant in systema aliquod redegit, dum Deum vocat totum mundum, seu τὸ πᾶν duo illi attribuit attributa generalia, *intelligere & extensum esse.*

Addit hæc attributa necessitate intrinseca, quam à causis millium millibus incognitis suspendit sese indies in hos & illos modos modificare, quam modificationem jam vocat creationem, generationem, nativitatem, productionem, &c.

Sequitur itaque creatorem & creaturam eandem esse substantiam modaliter tantum distinctam, sequitur inquam nullam proprie dari legem nec naturalem nec revelatam, nullam virtutem moraliter ad legem Dei efformatam, nullum morale vitium, seu peccatum, dum non existente lege non est hujus transgressio, tandem nullum futurum præmium, nullam timendam poenam, itaque ex impiis hisce principiis ceu ex styge infernali tot amari destillant fonticali, v.g. religionem esse tantum astum politicum ad condonationem generis humani necessariam, eandem esse sub absoluto nutu magistratus politici, fundamentum juris, æqui & iniqui discrimen situm esse in potentia, virtutem & perfectionem tantum consistere in naturæ suæ conservatione, vitium & peccatum contra in eo quod naturam infirmat, sanitatem & valetudinem infringit vel destruit, & cum omne voluptuosum modice usurpatum corpus reficiat, omne triste vero destruat, penitentiam vel commissi mali dolorem esse vitium, lætitiâ vero sine discrimine dummodo non noceat valetudini virtutem esse concluditur, caute interim leges magistratus politici sub cujus moderamine vivimus esse observandas & fisci & carnificis persecutiones evitandas juxta tritum illud poema:

Geeft noit op regt noch regel acht

Als ghy u voor 't streng recht maer wagt.

Cui consentit illud quod libet licet, si non caste tamen caute.

Habetis Auditores clavem mysterii iniquitatis, habetis vinum quo tot ingenia incantantur, recipite, ne noceat sequens antidotum.

Verbo dico totam hanc philosophiam ex meris falsis suppositis, perversis ideis, & insulis rerum definitionibus, ex proprio cerebro effectis esse compilatam, quibus dirutis, totum hoc systema diruatur necesse est.

Primum falsum suppositum est ens summe perfectum, quod Deus est esse compositum quid ex materiis diversis, vel esse τὸ omne, itaque-
cunque

cunque absurda Deum constituent, mala, imperfecta, contraria, quibus omnia in mundo scaterere experientia constat, immo infecta, & ut verbis utar Cl. Tillii pomum putridum ad naturam Dei pertinebunt, Deum supponunt infinitis mutationibus subjectum, nesciunt causas harum modificationum aliter exprimere quam incomprehensibilem harum dari numerum, Deum inquam supponunt non agentem libere non ex imperio imperare, sed qui potius ipse est sub imperio, nescio cujus æternæ necessitatis.

Supponunt creationem omnem esse productionem seu emanationem ut materiæ ex materia, cum spiritus voluntate sua imperando res multas efficiat, prout Deus volendo mundum creavit, & eundem in suo toto & parte sua conservet, sequitur itaque inter creatorem & creaturam substantiale dari discrimen, libertatem ponunt in indifferentia, ideoque omnia quia necessario fiunt, coacte fieri supponunt, dum contrarium ipsa experientia patescit, qui amat libere amat, & tamen non indifferenter, sic agimus libere attamen respectu nostræ à Deo dependentiæ necessario, supponunt eandem esse gubernationem Dei moralem & naturalem, consequenter confundunt dependentiam moralem & naturalem, cujus contrarium iterum experimur, dum creaturas rationales legibus, inculcationibus, promissionibus, comminationibus regi aliter ac irrationales deprehendimus, tandem leges divinas extirpant, virtutis naturam evertunt, & legibus humanis locum concedunt, quæ si non dantur diviniæ, nullæ sunt, officia magistratibus præstanda suadent, cum ex illorum principiis hæc nulla esse necessario sequitur, cavere movent pœnas fori civilis, est ex illorum hyphotesi qua omnia fiunt ex necessitate æterna absque concursu causæ secundæ, & dura coactione, cautela hæc est inutilis, tunc nemo potest sua sponte aliquid agere, vel omittere, curare vel aliquid evitare, homo est tanquam rota in horologio, quæ pondere premitur, & & nihil agit ex se, sed id tantum agit, ad quod dura æterna necessitate cogitur, quæ omnia dum meridianæ luci, & experientiæ propriæ aperte contrariantur, uberius refutare supersedeo, cum hæc narrasse est, refutasse.

Fateor modum quo spiritus in corpora operetur esse imperscrutabilem, modum, quo mens nostra naturaliter libera & lubens, attamen vi diviniæ operationis & prædestinationis agat necessario, modum inquam quo ex nudo Dei imperio res non existens suam existentiam receperit sed rem ipsam, quam oculis cernimus, manibus palpamus, & sensibus experimur negare, quia modum illius non concipimus, ipsa est,
nescia

nescio, an magis procacitas an infania! Hæc fascinata turba omnem meum suis discipulis dissuadet, & semper metu horret, nemine illam fugante fugit, mortem etiam desperatam quærit ante tempus, ad exemplum ut fertur, Celeberrimi cujusdam moribundi philosophi, cum nolens, volens animam reddere cogeretur hæc anxia persæpe ex ore illius auditur querela, in angore vixi, moriar in desperatione, quo iturus nescio, Ens enim miserere mei, & proprio & turpi suo exemplo, absona & absurda sua principia refutat & pessundat: cæteris absurdis latius inhærere scopum meum & ipsum orationis meæ titulum divertit, ex ungue satis est indicasse leonem, si philosopho licet naturam rerum alterare, ideas quascunque ad nutum suum transformare, juri naturæ, dictamini æqui & iniqui omnibus creaturis rationalibus increato, juxta ac experientiæ obloqui, omnem historiarum non tantum divinarum sed & profanarum, à variis historiographis diversis locis & seculorum intervallis viventibus attamen in unum consentientibus conscriptarum fidem, quia hypotesibus suis non favet, abnegare, tunc sane nil facilius erit quam philosophari, & nihil tam arduum tam pulchrum, nihil inquam erit tam sacrum quod talis petulans sannio, sannis suis philosophicis non audeat ridere.

Si unquam mala arbor malos protulit fructus, id infelici hoc nostro corrente seculo incidit. Nemo nostrum Auditores tantus est historiarum hospes, qui grassantia scelera Sodomica, in vicinis Belgarum provincis non audiverit, quos turbationes mercaturæ, quot prostitutiones Nobilissimarum etiam Domuum, quot tragicos multorum vitæ exitus, abominandum hoc malum pepererit, dum multi cum famoso illo incensore Templi Ephesini Heroastro nomen suum æternæ infamiæ dederunt, multis dicere, quia lippis & tonforibus notum, supervacaneum est, absit omnes criminis hujus reos perverforum horum principiorum philosophicorum accusare, cum ex malis exemplis lucri cupidine & seductione aliorum multos ad tantum crimen dilapsos esse sit extra dubium, interim scholæ hujus porcinae patronos & collegi Epicuræi præfules dicta hæc principia imbibisse, dum cordis arcana Dei sunt, ex pravo & dissoluto vitæ genere suspicari licet merito, si non verbis, factis saltem comprobant axioma illud, quod libet licet, summum bonum esse in voluptate, si non caste caute tamen, in religione esse simulandum & dissimulandum, politicum, nomen Dei temper debere habere in ore, quanvis in corde nunquam, perhorresco plura dicere, hisce præmissis quanvis promiscue subent feminae & viri furiant, virtus erit, dummodo

C

fit

fit tempestivè, modice & medice, Sodomi incolas scelus hoc perpetrasse, ex historia sacra est in aprico, an ex talibus vero principiis id fecerint nescio, de his enim tam in sacris quam profanis altum est silentium, ita laxantur frœna omnibus lasciviis, luxus & gula omne honestum perdunt famam destruunt, femina religionis non tantum sed & omnis politiae extirpant, conjugia pessundant, imo Rempubicam æque quam Ecclesiam plane suffocant.

A dictis non sunt longe aliena Aud. sunt, quæ non multis abhinc annis pro satis noto libello, cui titulus cœlum in terra, inter viros philosophantes philosophice agitabantur, singulatim absurdissima illa supposita, à quorum defensione versipellis ille Artifex Amstelodamensis non abhorrebat, dependentiam creaturæ rationalis a Deo nullam esse quam naturalem, negata morali, æternum Dei ordinem, per quem indispensabilem rerum necessitatem in sensu Stoico videtur intelligere, tollere libertatem arbitrii hominis naturalem, omnem itaque tristitiam, etiam ob peccata commissa, ex cordibus hominum tanquam imperfectionem, qua mentis tranquillitas infringitur, esse eliminandam, consequenter nullum mali terrorem, nec etiam peccatoribus obduratis esse inculcandum, & tandem sequeretur cultum Dei consistere in lætitia sine discrimine, (ad consilium Athei cujusdam ex illustri familia sed quem ad meliora conversum hujus acerbe poenituit,) tantum in hymnis & laudationibus operum Dei, quæ in natura cernimus, neglectis precibus, operibus poenitentiae, & virtutibus Christianis, quæ ex fide resultant, imo religionem omnem vita civili ad mores hominum, & leges consuetudine receptas absolvi, quam & gentes moraliores ad Ethicam philosophorum coluisse constat. O philosophia malefuada! quot peperisti monstra, quot damna causata es, ipsis tuis defensoribus & patronis, qui eventu stultorum magistro edocti, sallos & putridos tuos fructus persentientes jam sero sapiunt, utinam Aspis hæc astuta ad consilium multorum Theologorum, quibus damnum Josephi cordi erat, in ipso partu fuisset suffocata, quam nunc ubi vires sumpsit crescendo, aqua, igne, ligno & ferro penitus ex omni societate Reipublicæ facessere, si non impossibile, saltem erit difficile, hinc jacturæ bonorum, diffamationes, matres orbatæ filiis, uxores maritis, hinc lachrymæ sine numero: Laudo illud Terentii, ante pedes aliquid videre non est sapere, sed illud quod futurum est prospicere.

Nec hoc tantum est Aud. quod ut pseudo-philosophiæ fructum perstringimus, in ipsa Ecclesia & Schola nostra Reformata, varios deploramus

ramus.

ramus philosophiæ abusus, si luxuriantia ingenia philosophiam cum Theologia Revelata non confunderent, & Theologus Naturalis æque quam Revelatus intra suos maneret cancellas, non haberemus molesta illa bella Ecclesiastica de Generatione Filii Dei, cujus Esse, ex Revelatione in confesso, modus vero frustra à philosophis inquiritur, nec minus de modo quo tres personæ in Sacro-Sancta Trinitate ab essentia & à se invicem distinguantur, de Æternitate decretorum an absoluta an certo respectu intelligenda, de operatione mentis nostræ in corpus suum, de operationibus Spirituum sive Angelorum seu Diabolorum in corpora, extra vel in se invicem, quorum operatio ex sacris certissima, modus vero operandi est incomprehensibilis, cum pluribus aliis, in quibus prudens Theologus simpliciter credit, quæ Deo de se placuit nobis in sacris literis revelare, mittens illa, quæ modum rei concernunt tanquam mysteria Deo, & beatæ Æternitati, quæ illa si non plene saltem clarius & distinctius aperiet, mandando philosophiæ in his obstupescere, iis vero neutiquam curiose obloqui, hæc docta ignorantia, quæ ipsos doctissimos rubore confundit.

Coronidis loco Aud. pro præservatio [ut medice loquar,] hæc recipite observanda. Primo quæ in suis extremis clare & distincte patefcunt, ideo non esse neganda, si modus quo cohærent sit conceptui difficilis vel impossibilis.

Secundo, divinas Revelationes non esse coarctandas, nec circumscipiendas limitibus philosophicis.

Tertio omnium rerum creatarum ideas nobis nec esse innatas, multo minus acquisitione inditas.

Quarto, Deum esse in verbo suo Revelato infallibilem & omnibus fallaciis inexpertum & insuetum.

Quinto, à finitis ad infinita, à naturalibus ad supernaturalia non dari consequentiam.

Sexto, illa quæ rationem superant, non illi esse contraria, itaque ne simus superstitiosi ad credenda mysteria ubi non sunt revelata, sed ubi sunt ne simus increduli,

Quod super est caveamus superbiam philosophicam, edocti aliorum exemplis & dictis periculis moniti, simus cautiore, philophemur modeste, modice, devote, Religiose illa quæ cernimus per ænigmata, vel contemplamur tanquam in speculo, cum divo Paulo adorantes, o profunditates divitiarum & sapientiæ & cognitionis Dei! quam imperferutabilia sunt judicia, quam

impervestigabiles sunt viæ ejus! quis enim cognovit mentem Domini, aut quis tuit illi à consiliis, & cum sagacissimo juxta ac religioso illo naturæ scrutatore Agure filio Jake, non didici sapientiam, & scientiam sanctorum non novi, quis ascendat cælos, aut descendat? quis pugillis suis colligat ventum? quis aquas liget suo vestimento? quis constituit terræ terminos? quod est nomen illius, aut nomen Filii ejus, si noveris? addo ex S. Psalterio, Jehova non extulit se cor meum, non extulerunt se oculi mei, non ambulo in iis quæ sunt magna & mirabilia præ me, sedavi, & compescui animam meam, anima mea ablectata est, (scilicet à superbia & arrogantia) ut infans ablectatur à lacte matris suæ, prout enim phantastici philotophi ad causarum incognitarum numerum infinitum, sic nos prudentiores ad divinam infinitatem tanquam ad sacram anchoram confugimus, in hac acquiescimus, Deum in omnibus glorificantes, nosmet vero humiliantes devotissime, juncta intima gratiarum actione ad patrem lumen, qui nos præ aliis animalibus ratione voluit donare, & hoc prærogativo nos supra illa, quæ membrorum armatura, robore, agilitate, nos antecellunt, extollere, ita quod etsi pennis suis in æra, pinnis in maria nos effugiant, etsi dentibus, cornibus & unguibus rapacibus nobis sine potentiora, sola tamen ratione imperante dominio nostro subjiciantur, ex his omnibus tandem perfectiones summi creatoris seu in ornatissima pictura insipientes, ad amicam communionem illius magis magisque adducamur, anhelando ut post primitias his aliquando tandem fruamur in consummatione: denique philosophiæ huic speculativæ addamus veram Ethicam Christianam & practicam, pie coram Deo, dextre coram proximo, prudenter coram mundo, & modice erga nosmet ipsos, omnem nostram vitam reformando, Deo & proximo interveniendo vitam transigamus cupide, aurea hæc regula, totius juris naturæ summa, & philosophiæ moralis compendium, *Quod sibi non vis fieri, alteri ne feceris*, glavis trabalibus conscientiæ infixæ maneat, hoc modo Deo & proximo intervenientes faculæ instar consumemur, donec iis quæ sub luna sunt superatis, ab ipso lumine quod est sine maculis collustrati, coram throno Dei in gloria coruscabimus in secula seculorum.

Fere dixeram dixi, sed murmur aliquod susurrans ex regno mortuorum monet me sistere gradum, & dictis adhuc quædam, etsi materiæ diversæ superaddere, Anno nimirum 1688. Vir Amplissimus, Consul-tissimus JOH. WINANDUS PAGENSTECHERUS, Illustriss. Re-genti

genti Comiti WILHELMINÆ, viduæ Illustriss. Com. PHIL. CON-
 RADI, Com. in Bentheim - Steinf. &c. à Consiliis, nec non Illustriss.
 nostri Arnoldini Jurium Prof. Primarius. Lege Testamentaria Professori
 Theol. novas suas ædes, cum suis ab- & dependentiis hac cum condi-
 tione legavit, ut quotannis Tractatulo vel Disputatiuncula nominis sui con-
 servaret memoriam. Beneficii hujus memor non possum viri hujus exi-
 mii nomen Generosum cum cineribus æternæ sepulturæ dare, sed
 potius meum erit in scopum præfixum arcum meum dirigere, cum erat
 ætæror & improlis videretur dispositione hac Testamentaria nomen suum
 ab oblivione voluisse liberare, libri enim & liberi sunt remedia contra
 obliterationem & obliviam. Hic vir Prænobilis nec hos, nequillos, quan-
 tum mihi constat reliquit, vivere itaque voluit post funera, non in sanguine
 sed virtute, mens enim humana est Æternitatis avida. Heroes immortalita-
 tem hanc sibi acquirebant, fortitudine, sapientes sapientia, pii vero virtu-
 te & pietate, Abel protomartyr mortuus, vivit adhuc, scilicet in fide sua
 & exemplo: Apprime Jesus filius Syrachii cap. 44. de viris gloriosis, sunt
 ex iis qui reliquerunt nomen, quorum laudes enarrantur, sunt etiam
 quorum non est recordatio qui perierunt quasi non extitissent, verum illi
 qui fuerunt misericordes, & accepti, juxta illorum facta non sunt traditi
 oblivioni. Nunquam deletur gloria illorum, corpora quidem in requie
 sepulta, sed nomen illorum vivit in generationem quamque, sapientiam
 eorum narrat populi, laudes illorum narrat Ecclesia.

Hæc est ratio quare Sp. Sancto placuerit in sacris totum indicem
 heroum fidei & martyrum, curru quasi triumphali circumferre. Hæc
 ratio primis Christianis persuadebat nomina illorum qui in Ecclesia marty-
 rio fuerant celebres, ante usum Sacræ Coenæ recensere, historiam marty-
 rii supra monumenta illorum in Caemeteriis depingere, quæ picturæ
 ne pluvia & imbre corrumpentur postea sub templorum tectis asservæ-
 bantur, & sic sensim ac sensim imagines in templa sunt introductæ, in
 quem finem etiam nomina illorum in Calendariis expressa, manent in
 hunc usque diem.

Eadem ratio commovebat populum Romanum, quare viris Trium-
 phalibus, poetis laureatis, medicis peritis fato excessis, statuas vel ludos
 annuos vel nomina publica decernebant. Consul Rom. Junius nomen
 suum mensi hujus nominis imposuit, Cæsar Julius quintili, Augustus
 sextili, Tiberius septembrem ad nomen suum voluisse vocare, testis est

Suetonius, sed cum gloria hæc indignus populus Rom. hoc impedivit. Immo Gentes Deorum sordidorum nomina, ad cultum religiosum dederunt mensibus, diebus, moeniis urbium, castellis, &c. Sic Januarius à Jano bifronte, qui fuit Jupiter, Februarius à Dea, febris dicta, cui ne noceret dabant sacra, Martius à Marte vel Mavorte nomen trahebat, ita dies Solis à Deo Sole, Lunæ à Dea Luna, Martis à Marte, Mercurii à Mercurio qui & woden dicebatur, unde Belgæ woens-dag, dies Jovis à Thonar, qui erat Jupiter, unde Donnerstag, Veneris à Venere, qui & freya dicebatur, unde Freitag, & Saturni, à Saturno, id est Noacho patre qui dicitur à Nuach, quievit [hinc Saturnus à Satar, id est occultavit, quia in nocte ubi omnia quiescunt, omnia etiam sunt occulta ex quo posterius finxerunt Saturnum] nuncupatur, etsi more gentilium adeoque superstitiosè in hunc usque diem.

Urbes, arces, munitæ & scholæ non minus & magis decenter nomina Fundatorum præ se ferunt in eundem finem, Constantinopolis magnum illud promontorium Asiæ à Constantino exstructa, gloriam illius proclamabit usque ad finem mundi, sic Adrianopolis Adriani, Carolstadium regis Suecorum Caroli, & Arnoldinum nostrum patris nostri Illustriss. Arnoldi, qui revera fuit pater patriæ, Ecclesiæ pastor & scholæ Nutritius.

Egregium opus matronæ illius quæ Dominum Bethaniæ ungebat totus mundus, prædicente Domino debebat laudare, laudamus patres Clementissimos, Bonifacios nostros, in specie laudibus, encomiis insignibus extollo domus meæ fundatorem, qui quam diu hæc stabit, Æternitati erit sacer. Celebris est hæc stirps Pagenstecheriana, & quinque abhinc seculis gloriosa, primus plastes qui memoriæ posterorum superstes fuit Joachimus Pagenstecher, civis Warendorffensis, qui vixit Ao. 1360. quem sequitur Ao. 1410. Balduinus, Ao. 1450. Conradus, Ao. 1480 Christianus, & Ao. 1520. Wernerus qui duo posteriores consularis fuerunt dignitatis viri, Wernerum excipit Johannes Ao. 1575. qui Illustriss. Com. in Benth. tuit a consiliis, minister primarius, Cancellarius & judex Aulicus, cui nascuntur filii quatuor Arnoldus Gisbertus, Consiliarius Brandenburgicus, Andreas Christianus, Consiliarius & rerum bellicarum Commissarius Hassiacus, Wernerus, Consiliarius, jurium Professor, & judex Steinf. & Wilhelmus, Arnoldi Gisberti posterius masculini sunt, Alex. Arnol. jurium Prof. Groninganus, & Wernerus justinus, Cancellarius

Jarius Hassiacus, qui sanguinem æque quam nomen patrum, avorum abavorum, atavorum, transplantarunt in patrislantes filios, in specie in Fredericum Wilhelmum, Henricum Theodorum, in Ernestum Ottonem, Cornelium & Bernhardum Eberwinum, qui omnes A. A. filii, viri & jur. Doct. & Prof. celeberrimi, non minus ac Theologus, quos videt Athenæum Harderovicense, Teutoburgense, Herbornense, & schola Meursensis, cum applausu, viri inquam quorum nomina per mare, per terras celebrantur, ita quod illos laudibus meis condecorare, foret soli lucem, vel mari aquam affundere.

Ex Wernero demum descendit noster Johannes Winandus, cujus nomen etiam ossibus exhaustis supererit in gloria, cui illud quod in psalmo centesimo duodecimo scribitur, applico: *Justus spargit munera, datur pauperibus. Justitia ejus fiat in perpetuum, cornu ipsius exaltatur in gloria.* Stet itaque memoria nostri Evergetæ posteris & seris nepotibus honorabilis, quam diu stabit nostrum Arnoldinum.]

Hoc crescat in flore, accrescat in gratia, succrescat in gloria, pii Arnoldi, pia vota ex superis fiant rata, prospera & fructuosa. Gratia & veritas occurrant sibi invicem, justitia & pax sese osculentur, veritas & justitia, sapientia & pietas in eo progerminent, nascantur ex eo ut viri Dei quibus regnum Jesu Christi adstrui, regnum vero tenebrarum magis magisque possit destrui, nec non cultores justitiæ & amici talis sapientiæ quæ est ad pietatem. Custos Israël qui nunquam dormitat, oculis divinæ suæ providentiæ benigne respiciat, in Illustrissimos & Generosissimos hujus Tutores, Curatores & Patres Clementissimos, potentissima sua manu avertat, turbidas procellarum fracturas & quoscunque fluctuum tumultus, favore suo & S. Spiritu repleat animos docentium & discipulorum, hoc Ecclesiæ Seminarium ferat fructus uberes.

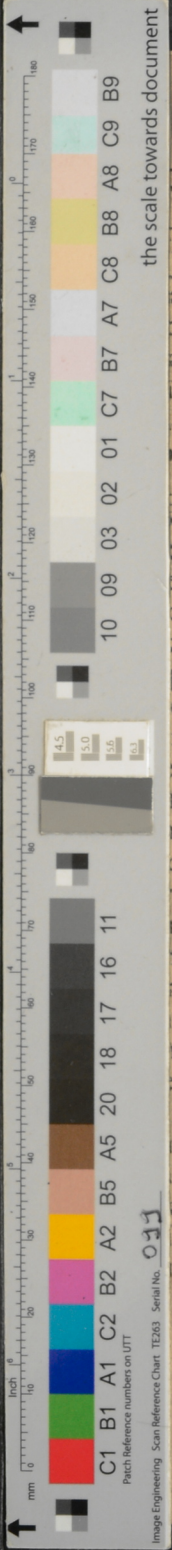
qui Domino nostro Jesu Christo esse possunt ad gloriam Ecclesiæ, Scholæ & Reipublicæ utiles, & salutare omnibus qui huic nobiscum benedicunt,

Amen.

D I X I.

Gründelius

Inauguralis.

ILHELMINÆ, viduæ Illustriss. Com. PHIL. CON-
n Bentheim - Steinf. &c. à Consiliis, nec non Illustriss.
Jurium Prof. Primarius. Lege Testamentaria Professori
as ædes, cum suis ab- & dependentiis hac cum conditi-
quotannis Tractatulo vel Disputatiuncula nominis sui cons-
am. Beneficii hujus memor non possum viri hujus exi-
terofum cum cineribus æternæ sepulturæ dare, sed
t in scopum præfixum arcum meum dirigere, cum erat
olis videretur dispositione hac Testamentaria nomen suum
uisse liberare, libri enim & liberi sunt remedia contra
& obliviam. Hic vir Prænobilis nec hos, nec illos, quan-
t reliquit, vivere itaque voluit post funera, non in sanguine
ens enim humana est Æternitatis avida. Heros immortalita-
quirebant, fortitudine, sapientes sapientia, pii vero virtu-
bel protomartyr mortuus, vivit adhuc, scilicet in fide sua
prime Jesus filius Syrachii cap. 44. de viris gloriosis, sunt
erunt nomen, quorum laudes enarrantur, sunt etiam
recordatio qui perierunt quasi non existissent, verum illi
ericordes, & accepti, juxta illorum facta non sunt traditi
quam deletur gloria illorum, corpora quidem in requie
en illorum vivit in generationem quamque, sapientiam
opuli, laudes illorum narrat Ecclesia.
ratio quare Sp. Sancto placuerit in sacris totum indicem
martyrum, curru quasi triumphali circumferre. Hæc
stianis persuadebat nomina illorum qui in Ecclesia marty-
res, ante usum Sacræ Coenæ recensere, historiam mar-
menta illorum in Caemeteriis depingere, quæ picturæ
re corrumperentur postea sub templorum tectis asservæ
ensum ac sensim imagines in templa sunt introductæ, in
m nomina illorum in Calendariis expressa, manent in

tio commovebat populum Romanum, quare viris Trium-
aureatis, medicis peritis fato excessis, statuas vel ludos
na publica decernebant. Consul Rom. Junius nomen
is nominis imposuit, Cæsar Julius quintili, Augustus
septembrem ad nomen suum voluisse vocare, testis est

C 3

Suc-